

PROVINCIE UTRECHT

**Toetsingskader
Bescherming van
het konijn bij flora-
en fauna-
activiteiten in de
provincie Utrecht**

Toetsingskader Bescherming van het konijn bij flora- en fauna activiteiten in de provincie Utrecht

Datum

10 juni 2024, status definitief.

Opgesteld door

Dit toetsingskader is opgesteld door Provincie Utrecht, Domein Landelijke Leefomgeving, Team Natuur en Landbouw en is een hulpmiddel bij ruimtelijke activiteiten. Het is een verwerking van het 'Toetsingskader Konijn van Gras Advies en Jasja Dekker Dierecologie (2022, ongepubliceerd)'. Het grootste gedeelte van de tekst in dit toetsingskader is geschreven door dhr. BSc. D. Hoogendijk (DAGNL ecologie/ Gras Advies) en door dhr. Ir. Jasja Dekker (Jasja Dekker Dierecologie). Voor deze verwerking is toestemming verleend.

Adresgegevens

Provincie Utrecht

Postbus 80300

3508 TH Utrecht

www.provincie-utrecht.nl

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Inleiding	4
Hoofdstuk 1. Het konijn	5
1.1 Soortkenmerken	5
1.2 Leefwijze	5
1.3 Voedsel	6
1.4 Functionele leefomgeving	6
Hoofdstuk 2. Staat van instandhouding	8
2.1 Verspreiding	8
2.2 Negatieve aantalsontwikkeling	9
2.3 Oorzaken achteruitgang	9
2.5. Provinciale status van het konijn in Utrecht	10
Hoofdstuk 3. Bescherming van het konijn	13
3.1 Niet langer vrijgesteld	13
3.2 Werken met een goedgekeurde gedragscode	13
3.3 Wettelijk kader	13
Hoofdstuk 4. Ecologisch onderzoek	15
4.1 Konijnen waarnemen	15
4.2 Onderzoeksprotocol voor het uitsluiten van het konijn	15
Hoofdstuk 5. Vergunningplicht en vergunningenprocedures	19
5.1 Toetsingskader	19
5.2 Het indienen van een vergunningaanvraag	19
Hoofdstuk 6 Mitigerende en compenserende maatregelen	20
6.1 Mitigerende maatregelen	21
6.1.1 Inschakelen ecologisch deskundige	21
6.1.2 Faseren van werkwijze in ruimte en tijd	22
6.1.3 Werken buiten de kwetsbare periode	23
6.1.4 Aanpassen werkwijze en werkapparatuur	24
6.1.5 Konijnen tijdig weren uit het projectgebied	26
6.2 Compenserende maatregelen	28
6.2.1 Verbeteren habitat in bestaand leefgebied	28
6.2.2 Nieuwe burcht aanbieden	30
6.2.3 Opheffen of voorkomen barrières	31
Hoofdstuk 7. Vragen of hulp nodig?	32
Bijlage 1: Literatuurlijst	33

Inleiding

Waarom dit toetsingskader?

Per 1 september 2024 zijn in de provincie Utrecht ruimtelijke activiteiten met negatieve effecten op het konijn niet langer vrijgesteld van de verbodsbepalingen genoemd in de Omgevingswet. De aanleiding hiervoor is de plaatsing van het konijn op de Rode Lijst en het rapport van de WUR over de zeer ongunstige staat van instandhouding. De provincie Utrecht heeft daarop heroverwogen of het plaatsen van het konijn op de vrijstellingslijst gerechtvaardigd is. De provincie is van oordeel dat dit niet gerechtvaardigd is. Concreet betekent dit dat bij alle ruimtelijke activiteiten vooraf onderzoek gedaan moet worden naar de effecten daarvan op konijnen en dat bij overtreding van de verbodsbepalingen ook een vergunning moet worden aangevraagd.

In dit toetsingskader wordt aangegeven wat de gevolgen zijn van deze beslissing op activiteiten zoals ruimtelijke ingrepen die vanaf september 2024 plaatsvinden. Dit toetsingskader is opgesteld voor ecologische adviesbureaus die initiatiefnemers begeleiden bij hun werkzaamheden. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt hoe moet worden gehandeld bij activiteiten met negatieve effecten op konijnen. Zo wordt er een protocol gegeven voor het ecologische onderzoek naar het konijn. Ook worden mitigerende en compenserende maatregelen voorgesteld waar rekening mee kan worden gehouden bij de vergunningaanvraag. Verder wordt uitgelegd hoe een vergunning van de vergunningplichtige flora- en fauna-activiteiten genoemd in de Omgevingswet kan worden aangevraagd.

Kennisdocument Konijn

Voor veel beschermde soorten zijn door BIJ12, uitvoeringsorganisatie voor de provincies, zogenoemde Kennisdocumenten opgesteld, die leidend zijn voor de twaalf provincies. Daarin staat informatie over de verplichte onderzoeksinspanning en maatregelen die effectief zijn voor mitigatie en compensatie. Voor het konijn is nog geen Kennisdocument beschikbaar. Omdat activiteiten met effecten op het konijn per 1 september 2024 in de provincie Utrecht vergunningplichtig zijn, heeft de provincie Utrecht dit toetsingskader ter beschikking gesteld. Het Kennisdocument over het konijn zal door BIJ12 volgens planning in 2025 worden opgesteld. Meer informatie over dit traject is te verkrijgen via: kennisdocumenten@bij12.nl. Het is de verwachting dat het toetsingskader voor het konijn opgaat in dit Kennisdocument van BIJ12. Het toetsingskader komt dan te vervallen.

DISCLAIMER Dit toetsingskader is een dynamisch document dat door de provincie Utrecht als bevoegd gezag aangepast kan worden als daarvoor aanleiding is. U kunt hieraan geen rechten ontleen. Tenzij anders vermeld, komen de afbeeldingen uit de beeldbank van de provincie Utrecht. De foto van het voorblad is gemaakt door Jeroen Nagtegaal.

Hoofdstuk 1. Het konijn

1.1 Soortkenmerken

Het konijn (*Oryctolagus cuniculus*) is een zoogdier dat rond tweeëneenhalve kilo weegt. Het meest karakteristiek zijn de lange oren. De buik en onderzijde van de staart is wit, de rest van het lijf zandkleurig/bruin. Soms is er sprake van melanisme en is het dier zwart. Inkruisen met ontsnapte gedomesticeerde konijnen komt voor. Verwarring met de haas is mogelijk. Deze is echter groter, heeft langere oren en heeft zwarte uiteinden aan de oren.

Object 1: Konijn. Bron: Jasja Dekker Dierecologie

1.2 Leefwijze

Het konijn is een sociaal dier, dat leeft in familiegroepen met een omvang van 2 tot 10 individuen. Een familie-groep gebruikt één of meerdere burchten en de omgeving eromheen. Het functioneel leefgebied van een groep varieert, maar is in West-Europa meestal niet groter dan 1 hectare. De precieze omvang is afhankelijk van het voedselaanbod en de omvang van de groep.

Er is een rangorde onder de mannelijke dieren, en een onder de vrouwelijke dieren. Daarbij gaat het bij de mannen om voortplanting, bij de vrouwen om voedsel en werpgelegenheid. In hoge dichtheden onderdrukken subdominante dieren de voortplanting of worden de vrouwtjes gedwongen hun jongen buiten de burcht te werpen, in wentels. Wentels zijn korte gangen (1,5 tot 2 meter diep) buiten de burcht.

De voortplantingsperiode loopt van februari tot september. In uitzonderlijke gevallen worden al in januari of tot in oktober nestjes gevonden. De draagtijd is 28 tot 30 dagen. De worpgrootte en aantal worpen per jaar varieert van 4 tot 6 worpen van gemiddeld 5 jongen. De jongen worden kaal- en blindgeboren (zogenaamde nestblijvers). Ze verlaten na twee weken het nest en zijn na drie-en-een-halve week gespeend en zelfstandig.

Jonge dieren zwerven uit in het eerste levensjaar naar naburige groepen, zeker als de rangorde van het dier laag is. Het gaat dan in de regel om verplaatsingen van rond de 100 meter afstand. Incidenteel leggen dispergerende individuen grotere afstanden af. Gemiddeld bereiken konijnen een leeftijd van 2 jaar.

1.3 Voedsel

Het konijn is strikt herbivoor. In natuurgebieden eten ze vooral kruiden en grassen en kiezen hierbij voor eiwitrijk en goed verteerbare plantensoorten en -delen. Daarnaast eten ze zaailingen van houtachtige planten. Cellulose-rijk oud gras, duinriet en heide zijn slechter verteerbaar en worden zo mogelijk vermeden. In landbouwgebied en moestuinen worden ook geteelde gewassen gegeten.

Konijnen eten een deel van de eigen keutels, zodat door darmflora vrijgemaakte energie, vitamines en animozuren kunnen worden benut. In de winter, bij gebrek aan kruidachtige planten of bij sneeuw, worden houtachtige planten geschild. In deze periode worden ook wortels en knollen opgegraven en gegeten.

1.4 Functionele leefomgeving

Konijnen leven in gebieden waar burchten gegraven kunnen worden en vegetatie aanwezig is. Omdat de soort afhankelijk is van voldoende droge plekken om ondergrondse burchten te graven, kwam het konijn tot de jaren 1950 vrijwel alleen voor op de hogere zandgronden. Door ontwateringen, aanleg van goed ontwaterde zandlichamen bij de bouw van Vinex wijken, snelwegen en andere grootschalige zandlichamen, kon de soort zich in de periode 1950-heden over heel Nederland verspreiden. Sindsdien kunnen konijnen ook verwacht worden op industrieterreinen en in woonwijken, zanddepots en wegbermen op bijvoorbeeld klei en laagveen, zolang daar een lage waterstand aanwezig is. Ze prefereren halfopen landschappen zoals perken, tuinen en bosranden en mijden vochtige terreinen zoals moeras en veen of zware klei, omdat ze daarin geen holen kunnen graven. Ook in open polderlandschap ontbreekt het konijn veelal.

Object 2: Konijnenburcht met duidelijke ingangen. Bron: Michael Moerman

De verblijfplaatsen van konijnen zijn burchten. Dit zijn ondergronds gegraven gangenstelsels. Bij hoge dichtheden en langer verblijf in het gebied, kunnen gangencomplexen van 10 x 10 meter gemaakt worden. Burchten en hun directe omgeving worden in principe permanent bewoond en zijn daarmee vaste voortplantings- en rustplaatsen.

Het functioneel leefgebied bestaat uit de burcht, de omgeving waar gegeten wordt, struiken die dekking bieden, vluchtburchten en soms wentels. Vluchtburchten zijn burchten die niet permanent worden bewoond, maar waarin kan worden gevluht voor predatoren. Bij hoge dichtheden worden ook wentels gemaakt. Dit zijn korte gangen die gebruikt worden om jongen te werpen buiten de burcht. Deze worden gebruikt door subdominante vrouwelijke konijnen, die bij werpen niet in de groepsburcht geduld worden. Bij hoge dichtheden kunnen jonge dieren bovengronds wonen. Al deze elementen vormen samen het functionele leefgebied en zijn daarmee essentieel en dus beschermd.

De omvang van het functioneel leefgebied van een groep varieert, maar is in West-Europa meestal niet groter dan 1 hectare. De precieze omvang is afhankelijk van het voedselaanbod en de omvang van de groep.

Jonge dieren zwerven in het eerste levensjaar uit naar naburige groepen, zeker als de rangorde van het dier laag is. Het gaat dan in de regel om verplaatsingen van rond de 100-500 meter. Incidenteel leggen individuen grotere afstanden af. Konijnen doen niet aan seizoenmigratie.

Meer algemene informatie over bijvoorbeeld het voorkomen van het konijn en het leefgebied is te vinden [op deze website](#) van de Zoogdiervereniging en in de [Soortbeschrijving Konijn](#) van de Jagersvereniging.

Meer informatie over de habitat, dichtheden en populatiegroottes is te vinden in de Soortprofielen van WENR opgenomen in [Soortprofielen van de WUR](#)

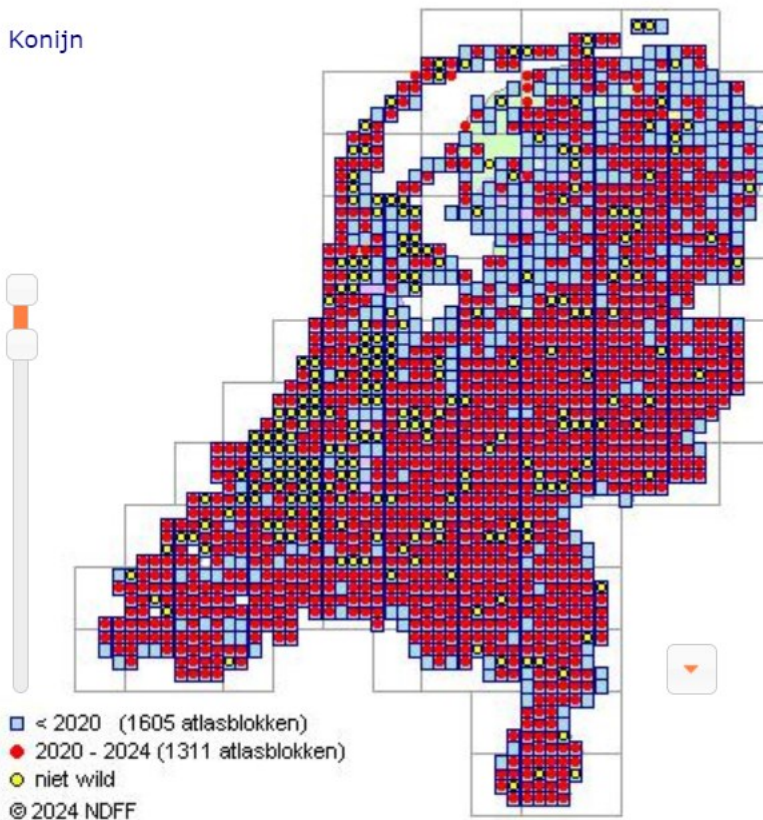
Hoofdstuk 2. Staat van instandhouding

2.1 Verspreiding

Konijnen komen overal in Nederland voor (zie kaart). Sinds 1950 is de soort door de virale infectieziekte myxomatose sterk in aantal afgenomen. Na enig herstel in de jaren zeventig en tachtig bereikte een nieuwe virusziekte, Rabbit Haemorrhagic Disease (RHD), ons land, wat een verdere afname veroorzaakte. Na herstel vanaf 2010 zorgde een nieuwe variant, RHDV2 opnieuw voor een afname. Dit is met name in de duinstreek goed vastgelegd, omdat daar sinds 1984 door een toenemend aantal duinbeheerders vaste telroutes worden gereden in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring. Deze gegevens worden door de Zoogdierversenging en het CBS verwerkt tot trendgegevens.

Oryctolagus cuniculus (Linnaeus, 1758)

Konijn

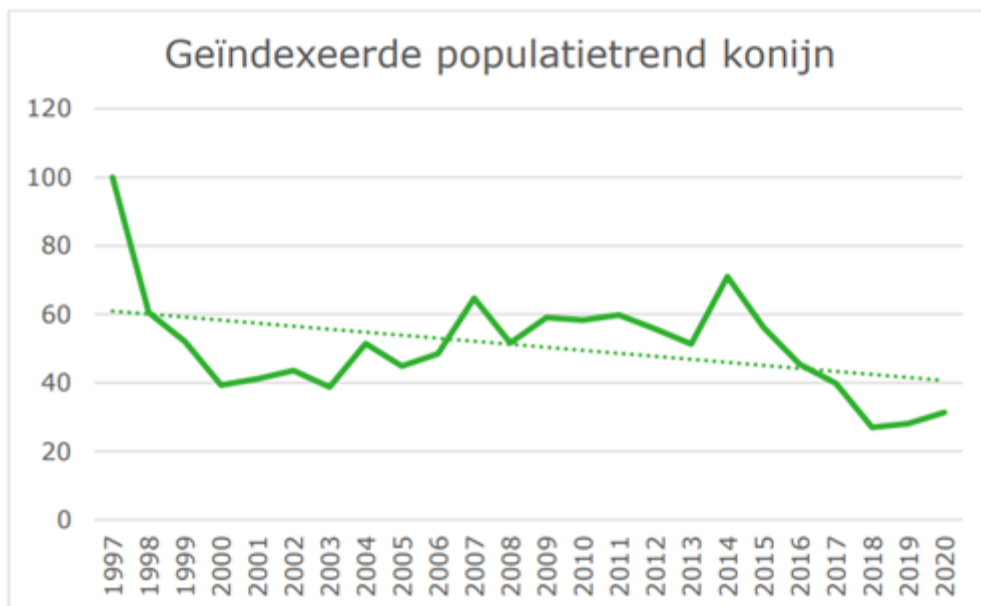

Object 3: Landelijke verspreiding van het konijn in Nederland. Bron: [NDFD Verspreidingsatlas | Oryctolagus cuniculus - Konijn](#)

2.2 Negatieve aantalsontwikkeling

Het konijn is een soort met een grote verspreiding in Nederland en de provincie Utrecht. Vrijwel overal in het buitengebied komt het konijn voor. Ondanks het feit dat het konijn algemeen voorkomt zijn er toch zorgen. Populatietrends worden in Nederland in opdracht van de landelijke overheid vastgesteld binnen het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), door de Zoogdierverseniging, SOVON en het Centraal Bureau voor de Statistiek. Het konijn staat sinds 3 november 2020 als 'gevoelig' gekenmerkt op de Nederlandse Rode Lijst van Zoogdieren. Soorten komen voor die status in aanmerking wanneer zij in verspreiding of aantal sinds 1950 sterk (50 - 75%) of zeer sterk (75-100%) zijn afgenomen. Sinds 1950 is de populatiegrootte van het konijn met 68% sterk afgenomen (Dekker & Norren, 2021).

Wageningen Environmental Research heeft, in opdracht van het ministerie van LNV, in 2022 onderzoek gedaan naar de staat van instandhouding voor het konijn. Deze blijkt zeer ongunstig te zijn want het konijn laat een negatieve populatietrend zien. De langjarige trend laat een jaarlijkse afname in de populatieomvang zien van gemiddeld 1,8% voor de konijnenpopulatie (Ter Harmsel *et al.* 2022).

Object 4: Geïndexeerde populatietrend konijn (1997 = 100), CBS/NEM, 2021

2.3 Oorzaken achteruitgang

Zowel in het rapport "De staat van instandhouding van de haas en het konijn" van de WUR (Ter Harmsel *et al.* 2022) als in het onderzoek "Achteruitgang van haas en konijn sinds 1950" (Dekker & Norren, 2021.) wordt in beeld gebracht wat de oorzaken zijn van deze dalende populatietrends. Door de virusziekte RHD zijn de dichtheden van het konijn sterk afgenomen, en is er nu veelal sprake van groepjes geïsoleerde dieren, zelfs in optimale en duurzame habitatten zoals de kustduinen. Dit heeft geleid tot genetische differentiatie tussen populaties, maar ondanks de isolatie werd er geen teken van inteelt gevonden in de duinstreek (Dekker *et al.*, 2022).

2.5. Provinciale status van het konijn in Utrecht

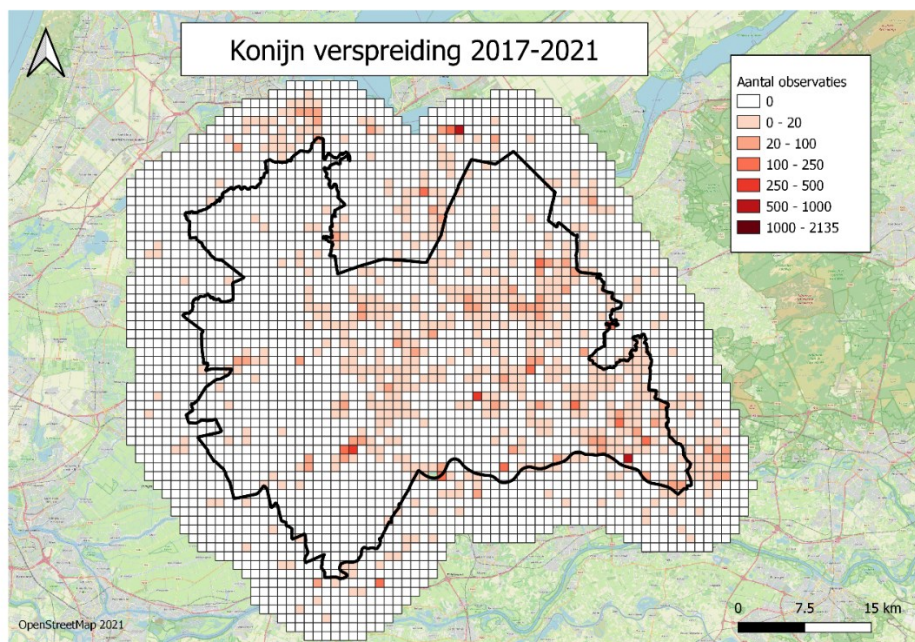
In 2021 is door de provincie Utrecht een inschatting gemaakt van de status van het konijn in de provincie Utrecht. In 2024 wordt deze status opnieuw beoordeeld.

De meest gebruikte methodiek om de status van soorten in kaart te brengen in Nederland komt voort uit het Natura 2000 doelendocument (LNV 2006). Deze methodiek baseert zich op de stoplicht methodiek die in Europees verband is ontwikkeld voor rapportageverplichtingen. In beginsel worden soorten beoordeeld op trends in populaties, verspreiding, leefgebied en toekomstperspectief.

In het adviesrapport "Onderzoek naar de betekenis van de 'gunstige staat van instandhouding', met name in het kader van de beoordeling van ontheffingsaanvragen onder de Wet natuurbescherming", van Bastmeijer (2018), wordt deze stoplicht methode verder uitgewerkt. De vier componenten van een staat van instandhouding; populatie, verspreiding, leefgebied en toekomstperspectief, worden beoordeeld als *gunstig*, *ongunstig-ontoereikend*, *ongunstig-slecht* of *onbekend*. Daarnaast wordt de trend van deze aspecten over de afgelopen tien jaar beoordeeld als: *verbeterend*, *stabiel*, *verslechterend* of *onbekend*. In tegenstelling tot bijvoorbeeld de rode lijst, wordt voor de status beoordeling gekeken naar een korte termijn trend. Ook wordt de huidige staat vergeleken met gunstige referentiewaarden. Deze resultaten worden in een beoordelingsmatrix ingevuld en leiden tot een eindconclusie over de staat van instandhouding. De genoemde componenten worden hieronder verder uitgewerkt, maar veel informatie, met name over de populatieomvang was ten tijde van de analyse onbekend. Ook met oog op de analyse van de WUR over de landelijke situatie zal in 2024 een nieuwe analyse door de zoogdiervereniging plaatsvinden over de provinciale status van het konijn.

Factor 1: Populatieomvang

Het landoppervlak van Utrecht bedraagt ongeveer 5% van het totale landoppervlak van Nederland. Deze rapportage gaat er dus vanuit dat de Utrechtse populatie ook 5% uitmaakt van de totale Nederlandse populatie. Er is geen concrete informatie beschikbaar over de eventuele aanwezigheid van gescheiden deelpopulaties in Utrecht. Object 5 hieronder geeft een indruk van verspreiding en dichtheid van de konijnen populatie in Utrecht. Ook hierin is geen indicatie te zien dat er sprake is van duidelijk gescheiden deelpopulaties. Dit object geeft waarschijnlijk een enigszins vertekend beeld van de daadwerkelijke dichtheden doordat de observaties geclusterd zijn rond drukbezochte plekken (wegen, natuurgebieden).

Object 5. De totale som per vierkante kilometer van geobserveerde konijn individuen over de periode van 2017-2021 uit NDF-data.

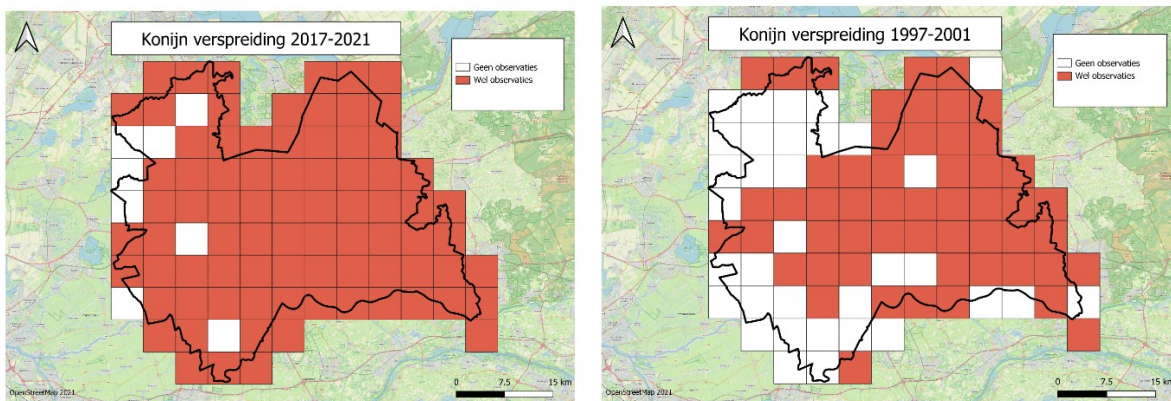
Exacte aantallen van de konijnenpopulatie zijn niet bekend voor de provincie Utrecht. De populatie index lijkt licht gestegen sinds het begin van de meetreeks in 1997, maar de trend sinds 1997 is door het CBS geassocieerd als 'onzeker' (Object 6). De huidige situatie wordt daarom beoordeeld als 'onbekend'.

De trend over de gehele periode is geassocieerd als 'onzeker' (trend=1.028, se=0.0336), de trend vanaf 2009 is geassocieerd als 'matige toename' (trend=1.106, se=0.0265). Er leek mogelijk sprake van een verbeterende trend in 2021. In 2024 zal meer informatie bekend worden over de populatietrend.

Er kan worden aangenomen dat er sprake is van een minimale levensvatbare populatie. Uit afschotgegevens van 2017-2020 blijkt dat er in de provincie Utrecht respectievelijk 1.470, 726, 1.427 en 1.376 individuen zijn afgeschoten. Hieruit kan worden aangenomen dat de gehanteerde vuistregel van 1.000 individuen benodigd voor een levensvatbare populatie behaald wordt. Door de grote onzekerheid van de populatie index rond de referentiewaarde van 1997 is het moeilijk met 100% zekerheid te zeggen of deze referentiewaarde daadwerkelijk behaald wordt. De indexwaarde in 2020 (122.02) inclusief de standaardfout (30.57) bevindt zich grotendeels boven de 100. Dit is een positieve indicatie, toch wordt door de onzekerheid de referentiewaarde beoordeeld als 'onbekend'.

Factor 2: Verspreidingsgebied

De huidige verspreiding van het konijn is grotendeels provincie dekkend. In het westelijke veengebied is de soort op sommige plekken afwezig. De soort is in 80 van de 88 5-kilometer hokken aanwezig (Object 6). Dit is een toename van 26 hokken ten opzichte van de referentieperiode. Het is echter aannemelijk dat het verspreidingsgebied zich niet daadwerkelijk zoveel heeft vergroot, maar dat de toename ook gedeeltelijk is toe te wijzen aan een toegenomen onderzoeksintensiteit. Voor nu is de inschatting dat de huidige situatie en de trend van verspreidingsgebied voor het konijn gunstig is, maar mogelijk wijzigt deze inschatting in 2024.

Object 6. De verspreiding van het konijn over de provincie Utrecht. Aanwezigheid is gebaseerd op observaties in NDFD-data uit de periode 2017-2021 in 5km vakken. Deze kan worden vergeleken met de verspreiding in de periode 1997-2001, object 7. De verspreiding lijkt toegenomen maar de verklaring hiervoor moet waarschijnlijk gezocht worden in een toename van de onderzoeksintensiteit.

Factor 3: Kwaliteit van het leefgebied

De grootste bottleneck voor de soort zijn de virusziekten myxomatose en RHD (Rabbit haemorrhagic disease) ook wel VHS of VHD genoemd (Norren *et al.* 2020). Dit impliceert dat, ondanks dat de populaties zijn afgenomen, het leefgebied waarschijnlijk nog steeds van voldoende kwaliteit is voor het konijn. Daar waar het konijn in aantallen stevig is afgenomen, of volledig is verdwenen kan de geschiktheid van de habitat wel achteruitgaan doordat korte kruidrijke vegetatie kan dichtgroeien en verhouten. Ook heeft de hoeveelheid stikstof op zandgronden invloed op de openheid van het gebied. Mogelijk is de kwaliteit van het leefgebied nog steeds gunstig. Het is de verwachting dat de analyse van 2024 een betere beoordeling kan geven van de kwaliteit van het leefgebied.

Factor 4: Toekomstperspectief

De huidige korte termijn trends voor zowel de populatie als het verspreidingsgebied van het konijn in Utrecht zijn op basis van de informatie niet met voldoende zekerheid in te schatten. Ziektes als myxomatose en RHD zijn nog steeds zorgelijk. Er is een constant risico op nieuwe ziekte uitbraken en nieuwe varianten (Abrantes et al., 2020; Norren et al. 2020). Populaties die een uitbraak hebben doorgemaakt herstellen zich ook niet tot niveaus van voor de uitbraak (Drees et al., 2007). Daarnaast zijn er bij lokale decimatie risico's op lokale negatieve effecten op vegetatie geschiktheid en een predator pit effect waarbij door predatiedruk een populatie in een lage dichtheid vast zit (Norren et al, 2020). Een populatie komt niet uit zo'n predator pit zonder externe impuls. Daarnaast is het mogelijk dat door de grootschalige sterfte van de afgelopen decennia de genetische diversiteit is achteruitgegaan, wat de populatie mogelijk minder weerbaar maakt in de toekomst (Norren et al. 2020). Ondanks dat er op de kaart geen duidelijke indicatie is van deelpopulaties kunnen deze wel ontstaan door toekomstige virusuitbraken. Doordat konijnen zich terugtrekken tot de meest geschikte habitats kunnen populaties van elkaar gescheiden raken (Norren et al, 2020). Dit alles maakt dat het toekomstperspectief voor het konijn in Utrecht erg onduidelijk en moeilijk te voorspellen is. Het toekomstperspectief wordt daarom beoordeeld als 'onbekend'.

Hoofdstuk 3. Bescherming van het konijn

Het konijn is beschermd onder de Omgevingswet (hiervoor door de Wet Natuurbescherming). De verbodsbepalingen beschermen het konijn tegen negatieve effecten van bijvoorbeeld ruimtelijke ingrepen zodat deze soort niet in haar voortbestaan wordt bedreigd. De provincie kan een vergunning of vrijstelling verlenen van één of meer van deze verboden, mits wordt voldaan aan de voorwaarden gesteld in artikel 8.74L Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl). Tot voor kort verklaarde de provincie Utrecht het konijn vrijgesteld van de wettelijke verboden en waren de verbodsbepalingen niet van toepassing, aangezien deze soort niet als bedreigd of gevoelig werd beschouwd.

3.1 Niet langer vrijgesteld

Met de plaatsing van het konijn op de Rode lijst, en het rapport van de WUR over de zeer ongunstige staat van instandhouding, heeft de provincie Utrecht heroverwogen of het plaatsen van het konijn op de vrijstellingslijst (bijlage X Uitzondering vergunningplicht andere soorten, van de Omgevingsverordening) gerechtvaardigd is.

Dit heeft ertoe geleid dat per 1 september 2024 het konijn niet langer is vrijgesteld. Op 7 februari 2024 is de wijziging van de Omgevingsverordening vastgesteld door Provinciale Staten waarmee deze soort per 1 september 2024 van de vrijstellingslijst wordt gehaald.

Met het niet langer plaatsen van het konijn op de vrijstellingslijst is per 1 september 2024 een vergunning nodig voor een activiteit waarbij mogelijk verbodsbepalingen worden overtreden (flora- fauna-activiteit). Dit kan zowel gaan om activiteiten in het kader van ruimtelijke ingrepen, als om evenementen of bestendig beheer, maar deze beslissing heeft geen betrekking op populatiebeheer en schadebestrijding

3.2 Werken met een goedgekeurde gedragscode

Er zijn diverse geldige gedragscodes die vrijstelling verlenen voor flora- en fauna-activiteiten. Gedragscodes worden door de minister van LNV getoetst aan landelijk beleid en wetgeving en de daartoe behorende landelijke lijst vrijgestelde soorten. Goedgekeurde gedragscodes worden niet altijd aangepast als er provinciale wijzigingen zijn van deze lijst vrijgestelde soorten.

Op de landelijke lijst vrijgestelde soorten is het konijn (nog) opgenomen. Gedragscodes kunnen wel betrekking hebben op het konijn. De (ecoloog van de) initiatienemer wordt daarom aangeraden te controleren in de gedragscode of:

- De gedragscode deze soort noemt als middel om aan de zorgplicht te voldoen.
- De gedragscode deze soort noemt als middel om vrijstelling te verkrijgen van verbodsbepalingen.

Worden verbodsbepalingen ten aanzien van het konijn overtreden, en geeft de gedragscode daar een vrijstelling voor, dan geldt deze vrijstelling ook in de provincie Utrecht.

Worden verbodsbepalingen overtreden, maar geeft de gedragscode daar geen vrijstelling voor, dan is voor de activiteiten een vergunning van de provincie Utrecht nodig.

3.3 Wettelijk kader

Om het konijn te beschermen tegen activiteiten met effecten op deze soort geeft de Omgevingswet regels over deze zogenoemde flora- en fauna-activiteiten. Het konijn staat genoemd in bijlage IX van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). Dit is een lijst met soorten die in Nederland beschermd zijn en niet staan in de Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn of de verdragen van Bonn en Bern. Op grond van artikel 11.54 Bal is het verboden om het konijn

opzettelijk te doden of te vangen of om de vaste voortplantingsplaatsen en rustplaatsen van deze dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen.

Artikel 11.54 Besluit activiteiten leefomgeving (Aanwijzing vergunningplichtige gevallen andere soorten: schadelijke handelingen)

Het verbod, bedoeld in artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder g, van de wet, om zonder omgevingsvergunning een flora- en fauna-activiteit te verrichten, geldt voor:

- a. Het opzettelijk doden of vangen van in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in bijlage IX, onder A;
- b. Het opzettelijk beschadigen of vernielen van de vaste voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van dieren als bedoeld onder a; en
- c. Het opzettelijk in hun natuurlijke verspreidingsgebied plukken en verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen van vaatplanten van de soorten, genoemd in bijlage IX, onder B.

Het verbod geldt niet als:

1. Het gaat om het doden of vangen van de bosmuis, de huisspitsmuis en de veldmuis, of om het beschadigen of vernielen van hun vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen, voor zover deze dieren zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevinden;
2. Het verrichten van de activiteit op grond van een andere wet is toegestaan en is voldaan aan de eisen die zijn opgenomen artikel 8.74l van het Besluit kwaliteit leefomgeving; of
3. De activiteit deel uitmaakt van:
 - Een instandhoudingsmaatregel als bedoeld in de artikelen 3, eerste lid en tweede lid, onder b, c en d, en 4, eerste lid, eerste zin, en tweede lid, van de vogelrichtlijn of artikel 6, eerste lid, van de habitatrichtlijn; of
 - Een passende maatregel als bedoeld in artikel 6, tweede lid, van de habitatrichtlijn.

Het juridisch kader voor de bescherming van het konijn is vastgelegd in de artikelen 5.1, tweede lid, aanhef en onder g, van de Omgevingswet (Ow) en in de artikelen 11.54, 11.6, 11.27 en 11.116 van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal).

Hoofdstuk 4. Ecologisch onderzoek

Per september 2024 is het nodig dat bij alle activiteiten duidelijkheid is of er negatieve effecten zullen plaatsvinden op konijnen, waarmee verbodsbepalingen worden overtreden. Voor alle activiteiten die zullen plaatsvinden na 1 september 2024 dient dus op voorhand al de effecten van die werkzaamheden te zijn onderzocht: de zogeheten onderzoeksverplichting.

4.1 Konijnen waarnemen

Er zijn een aantal typen waarnemingen waarmee *aanwezigheid* van konijnen kan worden vastgesteld. Vaststellen van afwezigheid, dus het uitsluiten van voorkomen, is uitdagender.

Konijnen kunnen bij daglicht worden waargenomen. Daarnaast kunnen sporen in de sneeuw of modder, keutels, wissels, graafsporen of konijnenburchten en haren aan prikkeldraad bevestigen dat konijnen aanwezig zijn in of direct rond het plangebied. Ook waarnemingen gedaan tijdens de voorjaarstellingen door Wildbeheereenheden kunnen bevestigen dat konijnen in of direct om het plangebied aanwezig zijn. Holen die actief zijn belopen zijn te herkennen aan onbegroeide ingangen en vers opgeworpen zand voor de ingang. Er liggen geen bladeren of spinnenwebben in de ingang. Aan de hand van de hoeveelheid waargenomen sporen en keutels kan ook een inschatting worden gemaakt van de populatieomvang. Deze onderzoeksmethoden kunnen echter, als er geen waarnemingen worden gedaan, niet aantonen dat er géén (verblijfplaatsen van) konijnen aanwezig zijn. Voor uitsluiting van aanwezigheid is gericht veldonderzoek nodig.

Konijnen komen gebiedsdekkend voor in heel de provincie Utrecht, zoals kan worden gezien op de NDFF-verspreidingsatlassen in object 3. Konijnen komen zelfs voor in (rand)stedelijk gebied. Konijnen zijn voornamelijk gebonden aan zandgronden, maar door de aanwezigheid van goed gedraineerde gronden zijn ze in de provincie Utrecht toch nergens goed uit te sluiten. Ook niet in steden, omdat regelmatig konijnen zijn vastgesteld in parken, spoorbermen, volkstuintjes, sportvelden en begraafplaatsen in de stad. Op basis van habitatkenmerken zijn konijnen daarom zelden uit te sluiten, enkel als de grond te vochtig is voor het maken van konijnenburchten. Het uitsluiten van de aanwezigheid van konijnen dient daarom meestal plaats te vinden door het uitvoeren van specialistisch veldonderzoek. De werkwijze die hiervoor effectief is wordt nader toegelicht in de volgende paragraaf.

4.2 Onderzoeksprotocol voor het uitsluiten van het konijn

Hieronder volgt een onderzoeksinstructie, waarmee, als op deze manier onderzoek wordt gedaan, waarschijnlijk geen vragen zullen worden gesteld in het vergunningenproces. Wilt u hiervan afwijken, omdat de omstandigheden in het onderzoeksgebied daarom vragen, dat raden we aan tijdig en voorafgaand aan het onderzoek in overleg te treden met team Vergunningverlening Natuur en Landschap van de provincie Utrecht. Met de hieronder aangegeven werkwijze is ook een goed beeld te vormen van de populatieomvang en het belang van het onderzoeksgebied voor de populatie. Het is uiteraard altijd belangrijk om het onderzoeksgebied breder te trekken dan alleen het projectgebied.

Veldonderzoek gedurende de ochtend en dag

Om uit te kunnen sluiten dat er konijnen binnen de invloedsfeer van de activiteiten aanwezig zijn, is nauwkeurig veldonderzoek nodig. Konijnen zijn met name schemer- en nachtactief en laten zich overdag niet altijd gemakkelijk tellen. Vaak zoeken zij overdag dekking en schuilen in ondergrondse holen. Dat maakt dat veldonderzoek overdag niet zondermeer voldoende is om de aanwezigheid te mogen uitsluiten. Kiest u voor onderzoek gedurende de dag, breng dan ten minste 5 veldbezoeken, met minimaal 3 maanden tussen het eerste en laatste bezoek. De veldbezoeken dienen plaats te vinden bij geschikte weersomstandigheden. Bij harde wind (windkracht 5 of meer) of regen of sneeuw schuilen konijnen in hun burcht. Het gebruik van het [NEM Meetprogramma Dagactieve Zoogdieren Broedvogel Monitoring Project | De Zoogdiervereniging](#) is gericht op trendanalyse en niet zozeer op het uitsluiten van soorten. Daarom raden we deze methodiek af.

Een andere optie is het doen van sporenonderzoek. Konijnensporen zijn relatief makkelijk waar te nemen en daarmee met sporenonderzoek ook gemakkelijker uit te sluiten. Als gedurende twee fijnmazige gebiedsdekkende, veldbezoeken overdag waarmee het gehele plangebied doorkruist wordt, geen konijnen, konijnenburchten, graafsporen, keutels of loopsporen van konijn zijn waargenomen, mag ervanuit worden gegaan dat er geen konijnen aanwezig zijn. Motiveer wel waarom de onderzoekslocatie geschikt is voor het doen van sporenonderzoek.

Kan met veldbezoeken het gehele plangebied niet goed doorzicht worden, bijvoorbeeld omdat de houtwallen erg dichtbegroeid zijn, dan is het neerleggen van voederwortels voor een cameraval gedurende minimaal twee weken een andere goede methode om de aanwezigheid van konijnen in het onderzoeksgebied uit te kunnen sluiten. Geef op kaart in de onderzoeksrapportage aan welke voederlocaties zijn gekozen en motiveer het aantal voederlocaties. Het gebruik van camera's kan het gehele jaar, maar op locaties met (kans op) hoogwater, zoals in de uiterwaarden is dan is deze methode in de winter minder geschikt. Bij rijk-begroeide locaties zijn juist de zomerperiodes (met veel voedsel) minder geschikt voor de inzet van camera's. Onderzoek met camera's mag niet gecombineerd worden met naar camera-onderzoek naar (kleine) marterachtigen in verband met predatie. Het aantal in te zetten camera's moet worden bepaald door middel van een expert judgement en worden verantwoord in de onderzoeksrapportage.

Schemer- en nachtonderzoek konijn combineren met onderzoek naar de haas:

Onderzoek naar konijnen is tijdens schemer- of nachtonderzoek goed te combineren met het onderzoek naar hazen als het landschap open en overzichtelijk is. In beboste of struweelrijke gebieden is deze methode voor konijnen niet toepasbaar. Het onderzoeksprotocol is in het Toetsingskader Haas van de provincie Utrecht, uitgewerkt en toegelicht. Hieronder is een verkorte weergave van het protocol opgenomen.

Object 8: Beeld van zoogdieren, waargenomen met warmtebeeldcamera

Optie 1: Strategisch gekozen punten:

- Twee bezoeken tussen februari en oktober, waarvan één bezoek tussen april en juli, met minimaal 10 tussenliggende dagen tussen de bezoeken. Hazen zijn jaarrond actief, maar kunnen zich in de winter terugtrekken uit kale akkers. Veldbezoeken in de periode november-januari kunnen dan onterecht de indruk geven dat de soort in het gebied niet voorkomt.

- De nachtbezoeken moeten plaatsvinden bij geschikte weersomstandigheden. Mist, sneeuwval, regen en harde wind (windkracht 5 of meer) kan van invloed zijn op de activiteit of zichtbaarheid van de haas. Wanneer bij slecht weer minder hazen worden waargenomen, kan niet met zekerheid gezegd worden dat de haas niet aanwezig is.
- Breng vooraf aan een nachtonderzoek alle relevante structuren zoals greppels en sloten in beeld.
- Kies enkele strategische punten waarmee het gehele gebied kan worden overzien, rekening houdend met hoogteverschillen (zoals greppels) of obstakels. Geef deze strategische punten ook aan op kaartmateriaal in de onderzoeksrapportage. De punten liggen maximaal 400 meter uit elkaar (bij zeer open gebieden) en beslaan het gehele onderzoeksgebied. Kies de telpunten zo, dat er zo min mogelijk obstakels voor het zicht zijn. Zijn er landschapselementen als houtwallen of greppels aanwezig, plaats de strategische punten dan vlak bij deze elementen. Het aantal strategisch gekozen punten moet worden afgestemd op basis van het aantal obstakels voor de waarnemingen.
- De begroeiing staat laag.
- Gebruik een warmtebeeldkijker waarmee een haas nog goed van een konijn te onderscheiden is op tenminste 300 meter afstand. Geef aan met welke warmtebeeldkijker het onderzoek is uitgevoerd. Restlichtkijkers zijn niet geschikt voor het nachtonderzoek. Gebruik een warmtebeeldkijker met een resolutie 640x480 of hoger.
- Nachtbezoeken vinden plaats tussen zonsondergang en 3,5 uur na zonsondergang. Hazen zijn dan het actiefst en het beste waar te nemen. De bodemtemperatuur mag niet hoger zijn dan 15 graden. Zo blijft het verschil tussen de omgevingstemperatuur ten opzichte van de waarneembare lichaamstemperatuur van de zoogdieren groot genoeg. Houdt er rekening mee dat hazen overdag andere terreingedeelten kunnen gebruiken dan 's nachts.
- Besteed ten minste 10 minuten per strategisch gekozen punt en bezoek een punt tweemaal op een avond.

NB: Het telprotocol Nachtonderzoek van de Jagersvereniging hanteert de afstand van maximaal 300 meter, omdat er naast de warmtebeeldcamera ook een teller met verrekijker meetelt. Dit wordt gedaan om de twee methoden te kunnen vergelijken. De 300 meter grens is gebaseerd op de maximale afstand van de verrekijker, en niet op die van de warmtebeeldcamera. Veel warmtebeeldcamera's kunnen een stuk verder kijken, maar de grens wordt toch gesteld op 300 meter zodat het verschil tussen een konijn en een (jonge) haas nog goed kan worden waargenomen.

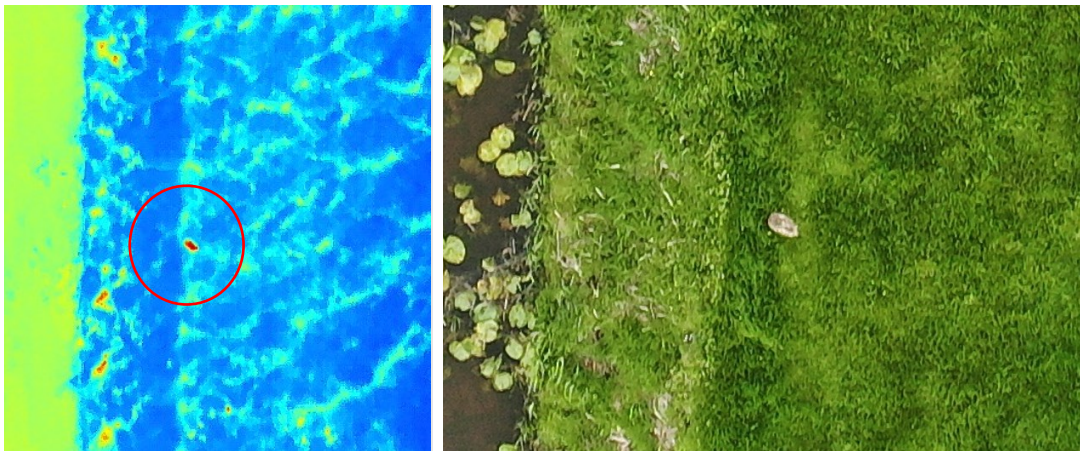
Optie 2: Gebruik van drones:

Naast het kiezen van strategisch gekozen punten, of het lopen van een route, kan ook worden gekozen voor het gebruiken van drones met een warmtebeeldcamera. Deze methode kan wenselijk zijn als de percelen dieper zijn dan 300 meter en aan de achterzijde niet toegankelijk zijn (denk aan de percelen in het veenweidegebied). Ook als de begroeiing hoog staat, of het terrein veel hoogteverschillen (zoals greppels) heeft is het gebruik van een drone een goede methode om het onderzoek uit te voeren.

- Twee bezoeken tussen februari en oktober, waarvan één bezoek tussen april en juli, met minimaal 10 tussenvallende dagen tussen de bezoeken. Hazen zijn jaarrond actief maar kunnen zich in de winter terugtrekken uit kale akkers. Veldbezoeken in de periode november-januari kunnen dan onterecht de indruk geven dat de soort in het gebied niet voorkomt.
- De bezoeken dienen plaats te vinden bij geschikte weersomstandigheden. Mist, sneeuwval, regen en harde wind (windkracht 5 of meer) kan van invloed zijn op de activiteit of zichtbaarheid van de haas. Wanneer bij slecht weer minder hazen worden waargenomen, kan niet met zekerheid gezegd worden dat de haas niet aanwezig is.
- Zorg dat de drone het gehele onderzoeksgebied in rastervorm in beeld brengt, met een percentage overlap tussen de stroken van minimaal 10%. Zijn hazen in obliekview/vogelvlucht ook al goed waar te nemen, en staat de begroeiing laag, dan is vliegen in een raster met 10% niet nodig.

- De veel gehanteerde vlieghoogte van de drone is ongeveer 40 meter, maar het is aannemelijk dat er in de toekomst camera's worden ontwikkeld die ook vanaf een grotere afstand voldoende scherpe foto's maken. Noteer daarom het type camera en de vlieghoogte. Gebruik een camera met een resolutie 640x480 of hoger.
- Bezoeken vinden plaats rond de ochtendschemering omdat het temperatuurverschil tussen bodem en zoogdier dan het grootst is. Ook inactieve, zich plat-houdende hazen zijn met een drone goed waar te nemen. De bodemtemperatuur mag niet hoger zijn dan 15 graden. Zo blijft het verschil tussen de omgevingstemperatuur ten opzichte van de waarneembare lichaamstemperatuur van de zoogdieren groot genoeg.

N.B.: Let erop dat drone zelf geen dusdanige verstoring (van bijvoorbeeld weidevogels) geeft dat verbodsbepalingen worden overtreden en respecteer de landelijk ingestelde no-fly zones ([No-fly zone kaart Nederland \(drone\) - Noflyzone](#)) En vlieg niet boven de provinciale ganzenrustgebieden of weidevogelkerngebieden. Vraag indien nodig toestemming van de terreineigenaar.

Object 9: Beeld van oplichtende haas door warmtebeeldcamera (aan drone) en object 10: simultaan gemaakte luchtfoto van betreffende haas.

Hoofdstuk 5. Vergunningplicht en vergunningenprocedures

Naast de onderzoeksverplichting geldt er voor activiteiten met negatieve effecten op (essentiële functies voor) het konijn ook een vergunningplicht wanneer verbodsbepalingen uit artikel 11.54 Bal worden overtreden. Voor het verlenen van vergunningen is de provincie bevoegd.

5.1 Toetsingskader

Een omgevingsvergunning op grond van artikel 11.54, eerste lid, Bal in samenhang met artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder g, Ow kan verleend worden wanneer aan drie voorwaarden is voldaan (artikel 8.74l Bkl):

- a. Er is geen andere bevredigende oplossing welke redelijkerwijs (in relatie tot de doelstelling van de activiteit) minder effecten op de soorten geeft; en
- b. De ingreep is nodig voor één van de in artikel 8.74l, eerste lid, onder b, Bkl wettelijke belangen; en
- c. De maatregelen mogen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort.

5.2 Het indienen van een vergunningaanvraag

Meer informatie over het aanvragen van toestemming voor een flora- en fauna-activiteit vindt u op [deze webpagina](#). Hier is te lezen welke informatie u moet hebben voor het indienen van een vergunningaanvraag, wat de beslissingstermijnen is en wat de legeskosten zijn.

In de [Handleiding - Aanvraag vergunning Flora- en fauna- activiteit bij Ruimtelijke ingrepen \(provincie-utrecht.nl\)](#) wordt in meer detail uitgewerkt hoe u een vergunningaanvraag indient.

Wilt u contact met team Vergunningverlening Natuur en Landschap, stuur dan een e-mail naar: vergunningen@provincie-utrecht.nl.

Hoofdstuk 6 Mitigerende en compenserende maatregelen

Kan door de geplande werkzaamheden aantasting van leefgebied van konijnen niet worden uitgesloten? Dan moet u maatregelen nemen om die schade te voorkómen (mitigerende maatregelen) en maatregelen nemen om het leefgebied ergens anders aan te bieden/te realiseren (compenserende maatregelen). In principe moeten compenserende maatregelen vooruitlopen op de aantasting. Een vervangend leefgebied moet functioneel zijn voordat het huidig leefgebied aangetast wordt. Aan de hand van de resultaten van het ecologisch onderzoek geeft u aan hoe u ervoor gaat zorgen dat de staat van instandhouding van het konijn niet in het geding komt.

Mitigerende en compenserende maatregelen kunnen noodzakelijk zijn om een overtreding van een verbodsbepaling te voorkomen, om de staat van instandhouding te waarborgen of omdat het toepassen daarvan een meer bevredigend alternatief is.

Een ecologisch deskundige bepaalt, afhankelijk van de situatie in het plangebied, welke mitigerende en compenserende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze werkt u, of uw ecologische deskundige, uit in het activiteitenplan. Hierin onderbouwt u ook de impact van de voorgestelde maatregelen op de staat van instandhouding van het konijn. Meer informatie over het opstellen van een Activiteitenplan staat in de [Handleiding - Aanvraag vergunning Flora- en fauna- activiteit bij Ruimtelijke ingrepen \(provincie-utrecht.nl\)](#)

In dit hoofdstuk worden de meest relevante mitigerende en compenserende maatregelen als handreiking genoemd. Uiteraard zijn andere maatregelen bespreekbaar. Neem hiervoor contact op met het team Vergunningverlening Natuur en Landschap van de provincie Utrecht.

Mitigerende maatregelen

1. Inschakelen ecologische deskundige
2. Faseren van werkwijze in ruimte en tijd
3. Werken buiten de kwetsbare periode
4. Aanpassen werkwijze en werkapparatuur
5. Konijnen tijdig weren uit het projectgebied

Compenserende maatregelen

1. Verbeteren habitat in bestaand leefgebied
2. Realiseren nieuwe konijnenburcht
3. Opheffen of voorkomen van barrières

6.1 Mitigerende maatregelen

6.1.1 Inschakelen ecologisch deskundige

Maatregel

De activiteiten worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van konijnen.

Bij alle beschermde soorten geldt dat zowel het onderzoek, beoordelen van de effecten en het overwegen van mitigerende en compenserende maatregelen moet worden uitgevoerd door een ecologisch deskundige op het gebied van de soorten. Ook ten aanzien van het konijn geldt deze deskundige-eis.

De definitie van een ecologisch deskundige volgens de provincie Utrecht:

"Een ecologisch deskundige is een persoon met een mbo-, hbo- of universitaire opleiding in de Nederlandse ecologie of in Nederlands natuurbeheer of hiermee vergelijkbare studiegebieden. Of een persoon die op een andere manier aantoonbare soortenkennis van de Nederlandse flora en fauna opgebouwd heeft en minimaal één jaar ervaring heeft met het ecologisch veldonderzoek waarvoor die persoon als ecologisch deskundige zelfstandig ingezet gaat worden. Is er een capaciteitstekort en zet u daardoor onervaren ecologisch deskundigen (personen met minder dan één jaar veldonderzoekervaring) in voor het ecologisch veldonderzoek? Dan kan dit alleen in de volgende situatie (aan alle twee de voorwaarden moet voldaan worden):

- 1. Het veldonderzoek vindt plaats in stedelijk gebied bij niet-unieke bouwwerken (zoals woonwijken);*
- 2. Een ervaren ecologisch deskundige houdt toezicht op het veldonderzoek. De ervaren en de onervaren ecologisch deskundige voeren samen de inventarisatie uit waarbij zij eventuele deelgebieden opsplitsen en in een latere ronde uitwisselen zodat elk deelgebied ook door de ervaren collega geïnventariseerd wordt. De deskundigheid van de betrokken ecologen beschrijft u in het Activiteitenplan."*

Een deskundig ecooloog kan een ecologisch werkprotocol opstellen. In een ecologisch werkprotocol staat omschreven welke maatregelen getroffen worden om effecten op beschermde soorten te voorkomen. Ook staat erin hoe te handelen als deze effecten toch optreden. Er staat onder andere in vermeld:

- In welke periode gewerkt moet worden.
- Welke activiteiten op welke locatie(s) en op welk moment plaatsvinden.
- Welke maatregelen worden genomen en wat daarmee wordt gerealiseerd voor het konijn.
- Wanneer begeleiding door een konijnendeskundige noodzakelijk is.
- Wie die konijnendeskundige is en wat de deskundige exact gaat doen, en
- Hoe, hoe lang en op welke wijze maatregelen gemonitord gaan worden.

Dit ecologisch werkprotocol moet op de locatie aanwezig zijn en de inhoud moet bij de betrokken werknemers bekend zijn. De activiteiten moeten aantoonbaar volgens dit protocol worden uitgevoerd.

6.1.2 Faseren van werkwijze in ruimte en tijd

Maatregel

Door activiteiten gefaseerd in de ruimte en tijd uit te voeren, kan ervoor worden gezorgd dat er voor het konijn op elk moment voldoende geschikt habitat aanwezig is.

Het in de tijd en de ruimte gefaseerd uitvoeren van de activiteiten kan van groot belang zijn. Zo heeft de populatie de mogelijkheid om zich tijdens de werkzaamheden te handhaven. Activiteiten die binnen 20 meter van de meest nabijgelegen toegang tot de konijnenburcht tussen zonsondergang (of later dan 19.00 uur als de zon later onder gaat) en zonsopgang plaatsvinden, kunnen effect hebben op de functionaliteit van de burcht en zijn daarmee vergunningplichtig.

De fasering in ruimte en tijd betreft maatwerk per project, maar als richtlijn kan gehanteerd worden dat te allen tijde minimaal 50% van het leefgebied functioneel blijft tijdens de werkzaamheden. Aanbevolen wordt dit in een werkplan vast te leggen. Bij projecten met een groot ruimtebeslag gebeurt dit bij voorkeur voor een groter gebied waarin de activiteiten plaatsvinden. Bij het faseren van de werkzaamheden moet rekening worden gehouden met de plekken waar konijnenactiviteit zich in het gebied concentreert. Ook moet voorkomen worden dat konijnen worden opgesloten in een gebied. Een deskundig ecoloog stelt het werkplan op en legt dit plan ter beoordeling voor aan het bevoegd gezag bij een vergunningaanvraag.

6.1.3 Werken buiten de kwetsbare periode

Maatregel

Het uitvoeren van de activiteiten buiten de kwetsbare voortplantingsperioden van konijnen

Het konijn gebruikt zijn burcht jaarrond. De meest kwetsbare periode is de voortplantingsperiode.

De kwetsbare periode van de voortplanting begint in februari en eindigt in september. De genoemde perioden kunnen eerder of later beginnen of eindigen, afhankelijk van de lokale klimatologische omstandigheden en afhankelijk van de weersomstandigheden voorafgaand aan of tijdens de werkzaamheden. Een ter zake deskundig ecooloog kan de exacte periode van voortplanting aangeven.

	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec
Voortplanting												

Kwetsbare voortplantingsperiode

Minder kwetsbare periode, beoordeling door deskundig ecooloog

Object 11: Op hoofdlijnen weergegeven de kwetsbare perioden van het konijn, waarin activiteiten al dan niet uitgevoerd kunnen worden.

Er kan geen gunstige periode worden aangegeven om de werkzaamheden uit te voeren. Werkzaamheden binnen een straal van 20 meter van de dichtstbijzijnde toegang tot een konijnenburcht moeten zo veel mogelijk vermeden worden. Is dat niet mogelijk, dan moeten de werkzaamheden plaatsvinden in de periode dat de burcht niet in gebruik is als voortplantingsplaats, dus in de periode oktober tot en met januari (object 11).

Het is van belang een konijnenburcht in het veld tijdens de werkzaamheden goed te markeren. De voorkeur gaat uit naar het gebruik van hekken omdat vlaggen of linten over het hoofd kunnen worden gezien of weg kunnen waaien.

6.1.4 Aanpassen werkwijze en werkapparatuur

Maatregel

De werkwijze kan zodanig worden aangepast dat de effecten op burchten en op de hoeveelheid konijnen die nadeel ondervinden zo beperkt mogelijk blijft. Er kan bij de uitvoering van de activiteiten apparatuur gebruikt worden waarmee het nadelige effect op de konijnen zo beperkt mogelijk is.

Door aanpassing van de werkwijze en de apparatuur kunnen nadelige effecten op het konijn zo beperkt mogelijk worden gehouden. Ongeacht de werkwijze en de apparatuur waarmee gewerkt wordt, heeft het altijd de voorkeur om de activiteiten buiten de kwetsbare periode en gefaseerd in de tijd en ruimte uit te voeren, bijvoorbeeld door eerst het ene deel van een gebied aan te pakken en daarna het andere deel.

Activiteiten die binnen 20 meter van de meest nabijgelegen toegang tot de konijnenburcht tussen zonsopgang (of later dan 19.00 uur als de zon later onder gaat) en zonsopgang plaatsvinden kunnen effect hebben op de functionaliteit van de burcht en zijn daarmee vergunningplichtig.

Aanpassen van de werkwijze kan bijvoorbeeld door:

- Werkzaamheden die in de directe omgeving van de burcht plaatsvinden (rekening houdend met de verstoringsafstand), zo kort mogelijk te laten duren en uitvoeren met zo min mogelijk licht, geluid en trillingen;
- Geen (extra) werkverlichting plaatsen;
- Als het bij de uitvoering van de werkzaamheden nodig is om een burcht visueel te markeren, bijvoorbeeld met linten, dan kan dit zo kort mogelijk voor aanvang van de werkzaamheden worden gedaan en zo spoedig mogelijk na voltooiing van de werkzaamheden ongedaan worden gemaakt. Ook kan een markering buiten een straal van 20 meter van de burcht worden aangebracht;
- Vegetatiestructuur en bodem zo veel als mogelijk te ontzien tijdens de activiteit of werkzaamheden;
- Voor zonsopgang, maar niet later dan 19.00 uur, de menselijke activiteiten af te ronden zodat het leefgebied rond de burcht weer toegankelijk is, afval is opgeruimd en gebruikte machines en voertuigen uit het gebied zijn verwijderd;
- Als er vanwege de activiteiten ook bestrijding van dieren, zoals vossen, plaats moet vinden, is het verstandig binnen een straal van 50 meter van de dichtstbijzijnde toegang tot de konijnenburcht geen gebruik te maken van vangkooien of andere vangmiddelen.

Wanneer werkzaamheden binnen een straal van 20 meter van de dichtstbijzijnde toegang tot een konijnenburcht plaatsvinden:

- Deze activiteiten bij voorkeur alleen uitvoeren buiten de kwetsbare voortplantingsperiode;
- Deze activiteiten bij voorkeur alleen tussen zonsopgang en zonsopgang uitvoeren, maar niet later dan 19.00 uur;
- Het gebruik van grond berijdende voertuigen en machines is niet toegestaan binnen een straal van 10 meter om een burcht. Het gebruik van bijvoorbeeld handmotorzagen is wel toegestaan. Bomen en zware takken kunnen bijvoorbeeld met een lier van de burcht worden verwijderd;
- Ingangen van de konijnenburcht en looproutes/ verbindingen mogen niet beschadigd of geblokkeerd worden en/of onder hout bedolven worden;
- Er mag geen kaalkap van een houtopstand plaatsvinden. Als bomen verwijderd moeten worden, vindt dit gefaseerd in ruimte en tijd plaats;
- Schade aan de ondergroei moet zo veel mogelijk worden voorkomen. Zorg voor onmiddellijk herplanting in de essentiële omgeving van een burcht, waardoor er schuilgelegenheid aanwezig is. Een dichte dekking op de burcht kan ook worden gerealiseerd door middel van hakhoutbeheer;
- Bij de introductie van begrazing moet de burcht worden uitgerasterd met een voor het konijn passeerbaar raster.

Wanneer werkzaamheden plaatsvinden op meer dan 20 meter van de meest dichtstbijzijnde toegang tot de konijnenburcht:

- Het betreden en vernielen van konijnen looproutes/verbindingen moet zoveel mogelijk worden voorkomen;
- Konijnen looproutes/verbindingen moeten voor zonsondergang (of uiterlijk 19.00 uur als de zon later onder gaat) weer vrij zijn van geveld hout en takken;
- Er moeten maatregelen genomen worden zodat andere tijdelijke obstakels, zoals greppels en grondwallen, voor konijnen zijn te passeren;
- Bij voorkeur vindt er geen volledige kaalkap van een houtopstand plaats binnen 250 meter van de dichtstbijzijnde toegang tot een konijnenburcht. Als bomen verwijderd moeten worden vindt dit bij voorkeur gefaseerd in ruimte en tijd plaats. Een ecologische deskundige moet inschatten hoeveel begroeiing aanwezig dient te blijven om de functionaliteit van het gebied niet aan te tasten;
- In plaats van op traditionele wijze heien, boren en dergelijke zijn er wellicht methoden mogelijk die minder lawaai of trillingen veroorzaken waardoor er minder verstoring optreedt.

Het is van belang een konijnenburcht in het veld tijdens de werkzaamheden goed te markeren. De voorkeur gaat uit naar het gebruik van hekken, omdat vlaggen of linten over het hoofd kunnen worden gezien of weg kunnen waaien.

6.1.5 Konijnen tijdig weren uit het projectgebied

Maatregel

De burcht en het leefgebied worden tijdig voorafgaand aan de eigenlijke activiteiten ongeschikt gemaakt, zodat konijnen uit zichzelf het projectgebied verlaten (passieve verplaatsing). Er kan ook voor worden gekozen om konijnen actief te vangen en te verplaatsen. Hierdoor komen konijnen (tijdelijk) niet meer in (een deel van) het plangebied voor en wordt voorkomen dat ze worden gedood of verwond door de activiteiten.

Een deskundig ecooloog moet aangeven of, hoe en wanneer een bestaande burcht (of bestaand leefgebied) ongeschikt gemaakt kan worden. Uitgangspunt is dat de dieren zich dan zelf verplaatsen naar een nieuw geschikt leefgebied. Dit is te zien als 'passieve verplaatsing', in tegenstelling tot actieve verplaatsing (vangen, verplaatsen en loslaten) van individuele dieren. Bij de overweging om tot actieve of passieve verplaatsing over te gaan, spelen onder meer de volgende aspecten een rol:

- Bij aanwezigheid van druk bereden infrastructuur ligt een actieve verplaatsing naar een ander gebied meer voor de hand;
- Als er geen alternatieve burchten aanwezig zijn, zullen de dieren niet uit zichzelf de burcht verlaten. In dat geval is een actieve verplaatsing naar een nieuwe burcht nodig, ongeacht of de nieuwe burcht in het eigen territorium is gelegen of in een nieuw gebied;
- Is er in de directe nabijheid een geschikt alternatief in hetzelfde territorium dan is een passieve verplaatsing het meest voor de hand liggend.

Voor actieve verplaatsing met het vangen van konijnen is een vergunning nodig en dient in de vergunningsaanvraag een uitgebreid konijnenverplaatsingsplan te zijn toegevoegd.

Voorkeursoptie: Passief verplaatsen

Er moet een vooronderzoek zijn uitgevoerd waaruit blijkt dat passieve verplaatsing tot de mogelijkheden behoort. Tijdens dit onderzoek zal gekeken moeten worden of er geschikte alternatieve burchtlocaties in het territorium of in aangrenzend gebied beschikbaar zijn. Ook moet worden onderzocht of er geschikte alternatieve burchtlocaties nabij beschikbaar zijn, en waar de konijnterritoria liggen. Als er geen geschikte alternatieve burchtlocaties zijn, dan moet tijdig voor een alternatieve burcht gezorgd worden. Dit moet worden onderbouwd in een vergunningaanvraag.

Bij een passieve verplaatsing wordt de burcht die in gebruik is eerst ingerasterd met openingen bij de looproutes/verbindingen. Daarna wordt in fases een 'ontmoedigingsbeleid' uitgevoerd, waarbij de burcht en het leefgebied voor de konijnen steeds iets minder aantrekkelijk wordt gemaakt. De te nemen stappen zijn:

1. Verwijderen dekking, behalve in de richting van het beoogde nieuwe leefgebied;
2. Minder geschikt maken vegetatie: de grond kan stapsgewijs kaal gemaakt worden,
3. Daarna dagelijks verstoren van de locatie.

Deze activiteiten moeten zo gepland worden dat de dieren ruimschoots de gelegenheid hebben om een andere bestaande burcht te betrekken. Deze manier van verplaatsing kan lang duren. Ook kunnen ontheemde dieren gaan zwerven, op zoek naar nieuw leefgebied. Ze lopen daardoor een verhoogd risico om aangereden te worden, of om te worden gedood in territoriumconflicten met andere konijnen.

Pas nadat de acceptatie van het nieuwe aanbod aangetoond is, kan de burcht die moet wijken worden verwijderd en moet worden voorkomen dat konijnen terugkeren naar de oude burcht. De periode van passieve verplaatsing wordt bepaald door de snelheid waarmee het konijn het nieuwe aanbod accepteert. Als de konijnen de alternatieve burcht geaccepteerd hebben, kan de burcht die moet wijken ontoegankelijk worden gemaakt door de ingangen te sluiten als er geen konijnen meer in de burcht aanwezig zijn. Dit laatste dient te worden gecontroleerd door een deskundig ecooloog.

Na deze ingreep moeten maatregelen getroffen worden om te voorkomen dat hervestiging kan optreden. Dit bijvoorbeeld door deze maatregel goed af te stemmen met de werkzaamheden zodat deze direct na het verjagen kunnen gebeuren. Als dit niet mogelijk is kan het gebied worden afgerasterd, het terrein kaal worden gehouden of dagelijks worden verstoord.

De te nemen maatregelen moeten op hun effect worden gecontroleerd (gemonitord). Voor deze wijze van aantasting van een bestaande burcht is altijd een vergunning nodig. In een goed onderbouwd konijnenverplaatsingsplan (opgesteld door een deskundig ecooloog) wordt beschreven welke maatregelen worden getroffen voor:

- het aanbieden van een nieuwe burcht
- voldoende foerageergebied
- opheffen van eventuele barrières
- en voldoende dispersiemogelijkheden binnen het nieuwe territorium te realiseren.

Het gaat altijd om maatwerk. De maatregelen vragen veel voorbereidingstijd en nazorg. Er zal bijvoorbeeld onderzocht moeten worden of het nieuwe gebied al gebruikt wordt door andere konijnen. Als dat het geval is, moet onderzocht worden of er mogelijkheden zijn om de kwaliteit van het gebied zodanig te verbeteren dat er ruimte ontstaat voor meer territoria. Konijnen verplaatsen zich niet snel over grote afstanden. Het gaat dus om kleine gebieden en het nieuwe leefgebied is aanliggend.

Alternatief: Actief verplaatsen van konijnen

Bij actieve verplaatsing worden konijnen eerst gevangen en daarna verplaatst naar de nieuwe locatie. Hier zijn verschillende vangstmethoden voor mogelijk, zoals het fretteren. Deze verschillende methoden staan beschreven in het protocol "Konijnen uitzetten voor populatieherstel" (Dekker et al. 2022). De daar beschreven werkwijze is te vinden op [obn-konijnenprotocol.pdf](#) (natuurkennis.nl). Zie dit protocol voor de aandachtspunten bij het verplaatsen van konijnen.

De activiteiten worden uitgevoerd aan de hand van een ecologisch werkprotocol en onder begeleiding van een deskundig ecooloog.

De voorkeur gaat uit naar het verplaatsen binnen hun eigen territorium, wat de kans op het alsnog verlaten van de nieuwe burcht verkleint. Bij deze wijze van verplaatsing is extra aandacht nodig voor het feit dat ontheemde dieren kunnen gaan zwerven op zoek naar nieuw leefgebied en daarbij een verhoogd risico lopen om aangereden te worden of te worden gedood in territoriumconflicten met andere konijnen. Een goede inrichting van het nieuwe leefgebied zal deze kans verkleinen, zie ook het hoofdstuk over de ecologie van de soort. Het gaat dan om bieden van voedsel, dekking en locaties om burchten te maken. Dekker et al. (2022) beschrijven de werkwijze voor herintroducties van konijnen in het kader van natuurherstel, inclusief voor- en nadelen van verschillende vangmethodes. Dit protocol is ook goed toe te passen op verplaatsingsacties bij ruimtelijke ingrepen.

Konijnenverplaatsingsplan

Wanneer het nodig is de aanwezige dieren actief te verplaatsen omdat er geen geschikte uitwijkmogelijkheden zijn, moet er een goed onderbouwd verplaatsingsplan worden opgesteld door een deskundige. Hierin kan worden beschreven welke maatregelen worden getroffen om een nieuwe mogelijkheid voor leefgebieden te bieden danwel dat er voldoende foerageergebied gegarandeerd is. Zie meer over het aanbieden van alternatief leefgebied in het hoofdstuk Compensatie. Eventuele barrières kunnen worden opgeheven en/ of voldoende migratiemogelijkheden binnen verkleint of nieuw leefgebied of een burcht kunnen worden gerealiseerd. Het gaat altijd om maatwerk. De maatregelen vragen veel voorbereidingstijd en nazorg. Er zal bijvoorbeeld onderzocht moeten worden of het nieuwe gebied al gebruikt wordt door andere konijnen. Als dat het geval is, moet onderzocht worden of er mogelijkheden zijn om de kwaliteit van het gebied zodanig te verbeteren dat er ruimte ontstaat voor meer territoria.

De verplaatsing moet op het effect worden gecontroleerd. Het konijnenverplaatsingsplan beschrijft hoe deze monitoring plaatsvindt.

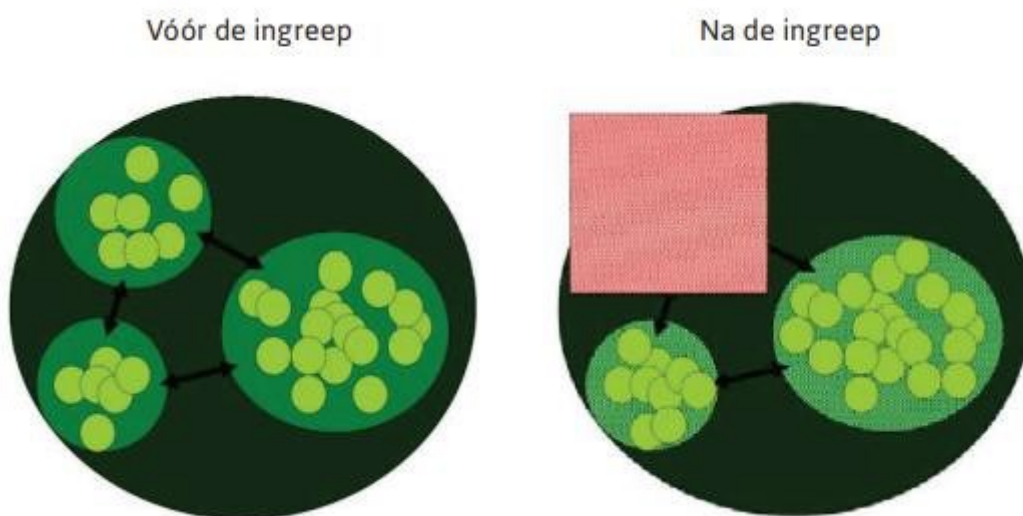
6.2 Compenserende maatregelen

6.2.1 Verbeteren habitat in bestaand leefgebied

Maatregel

Het verbeteren van de kwaliteit van bestaand leefgebied voor konijnen. Van belang is dit tijdig en buiten de invloedssfeer van de activiteiten te realiseren. Let wel; het compenseren van een vernietigde burcht door alleen het verbeteren van de kwaliteit van het leefgebied is geen effectieve maatregel aangezien de burcht van essentieel belang is.

Een andere maatregel die genomen kan worden is het verbeteren van de kwaliteit van het leefgebied dat grenst aan de invloedssfeer van de activiteiten. Door het beheer of de inrichting aan te passen, kan bestaand aangrenzend leefgebied verbeterd worden, zolang dit buiten de invloedssfeer van de activiteiten ligt. Als de leefomgeving wordt verbeterd biedt het gebied plaats aan meer konijnen (meer voedsel, dekking, et cetera.). Deze gebieden kunnen dan meer burchten (territoria) per oppervlakte herbergen. De exemplaren die moeten wijken kunnen een plek vinden in de resterende oppervlakte van het leefgebied van de populatie (object 12). De populatie konijnen zal zich zodoende beter in stand kunnen houden. Uit het uitgevoerde onderzoek moet blijken dat het resterende gebied vanwege een lagere kwaliteit leefgebied geen hoge dichtheid konijnen heeft en ook geen deel uitmaakt van een gebied met veel konijnen. Alleen dan is aannemelijk dat het verbeteren van de habitatkwaliteit de effecten van de activiteiten compenseert.

Object 12: De activiteit (rood gearceerd) heeft effect op de staat van instandhouding. Nadat in het overige bestaande leefgebied van de netwerkpopulatie maatregelen (iets lichter groen gearceerd) zijn genomen om de kwaliteit van de habitat te verbeteren, kan de staat van instandhouding wel gewaarborgd worden doordat het plaats biedt aan meer hazen. Bron: BIJ12 Kennisdocument Das

Om een optimaal habitat te vormen moet leefgebied, zowel voor de aanwezige konijnen, als voor de konijnen waarvoor wordt gecompenseerd aan de volgende eisen voldoen:

- Jaarrond voldoende voedsel beschikbaar hebben;
- Meerdere plekken bevatten waar konijnen nieuwe burchten kunnen vestigen;
- Kunstburchten bevatten;

- Min of meer evenveel konijnenfamilies kunnen huizen als het aantal dat moet wijken voor de werkzaamheden. Hierbij moet ook gekeken worden naar (de mate) van huidig gebruik;
- Geen barrières bevatten zoals steile (bijvoorbeeld beschoeide) oevers of wegen;
- Voldoende dekking, rust en stilte bieden.

Deze punten moeten uitgewerkt worden in een plan dat bij een aanvraag wordt ingediend.

Een deskundig ecooloog moet aangeven hoe het nieuwe leefgebied ingericht gaat worden. Een deskundig ecooloog kan aangeven welke verbeteringsmaatregelen uitgevoerd moeten worden zoals bijvoorbeeld:

- Het aanbieden van een extra plek voor een burcht in het territorium van de groep. Er kan een begroeide grondhoop van los maar wel ingeklonken zand aangeboden worden waar het konijn zelf een nieuwe burcht kan graven. Het aanbrengen van een aantal tussenliggende kunstburchten is daarbij aan te bevelen (Dekker et al., 2022). Ook kan een kunstburcht worden aangeboden;
- Het aanleggen van extra dekking in de vorm van takkenbossen (Bell, 2021);
- Het aanleggen van konijnenterpen van minimaal ongeveer 20 x 30 meter in gebieden die kunnen gaan overstromen. Deze terpen moeten bij de hoogste waterstand nog droog blijven. Hierbij moeten bij voorkeur gresbuizen en kamers worden aangeboden;
- Het aanleggen van (bemeste) graslanden of voerakkers (primair konijnenleefgebied) met een oppervlakte van tenminste 50 procent van de oppervlakte van percelen die functioneren als secundair foerageergebied zoals akkers, ruigten en dergelijke, dat verloren gaat;
- Werkzaamheden overdag uitvoeren, maar niet later dan 19.00 uur;
- Aanleggen van een grondwal bij een ingreep in de directe omgeving van een burcht en het bieden van de mogelijkheid om van burcht naar foerageergebied te lopen over een breedte van 100 meter;
- De maatregelen moeten tijdig gerealiseerd zijn, waarbij rekening wordt gehouden met de tijd die een (nieuwe) begroeiing nodig heeft om te kunnen functioneren voor het konijn. De maatregelen moeten dus voor de ingreep of activiteit worden uitgevoerd;
- Maatregelen buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden laten plaatsvinden.

Dit nieuwe optimale habitat moet voldoende ontwikkeld zijn voordat de eigenlijke werkzaamheden aanvangen. De nieuw aan te leggen elementen moeten passend zijn bij de structuur en kenmerken van het omliggende landschap.

Maatregelen moeten in de vergunningaanvraag beschreven zijn. Ook moet duidelijk worden aangegeven hoeveel leefgebied, en met welke kwaliteit, verdwijnt in vergelijking met de hoeveelheid leefgebied dat wordt gerealiseerd. Het bevoegd gezag kan voorschrijven dat monitoring van het effect van de te nemen maatregelen nodig is om een goed beeld van het effect op de populatie te krijgen en de gunstige staat van instandhouding te toetsen. Bij de planvorming dient na te worden gedacht over het bestendigen van beheer en onderhoud van deze terreinen.

6.2.2 Nieuwe burcht aanbieden

Maatregel

Voor een burcht die zijn functie niet meer kan vervullen, wordt gezorgd dat er één of meerdere nieuwe alternatieve burchten aanwezig zijn.

Een deskundig ecooloog moet aangeven op welke wijze een nieuwe burcht voor het konijn aangeboden kan worden. Het betreft altijd maatwerk. Monitoring van het effect van de te nemen maatregelen kan aan de orde zijn. Met het aanbieden van alternatieve burchten zijn in het verleden wisselende successen geboekt (Dekker et al., 2022). De maatregel heeft vooronderzoek nodig. Dat onderzoek moet onder andere antwoord geven op de volgende vragen: wat is de geschiktheid van het gebied waar de burcht gerealiseerd gaat worden, is dat gebied al in gebruik door konijnen, op welke afstand bevinden zich de dichtstbijzijnde andere konijnenfamilies? Dit moet worden beschreven in de vergunningaanvraag.

Het aanbieden van een nieuwe plek voor een burcht kan bijvoorbeeld door:

- Een begroeide grondhoop van geschikte samenstelling (ingeklonken of aanstamp zand, lemig zand) aan te bieden waar het konijn zelf een nieuwe burcht kan graven. Het aanbrengen van een aantal loze buizen met behulp van een grondboor is daarbij aan te bevelen. Van belang is dat het grondwaterniveau niet te hoog staat en de burcht te allen tijde droog blijft.
- (Experimentele) burchten van gevlochten wilgenkamers, met een gronddek aan te bieden. De vervangende burcht moet te allen tijde boven het grondwaterpeil liggen. Gaat het om een gebied met hoge of wisselende (grond) waterstand? Dan kunnen terpen van minimaal ongeveer 20 x 30 meter aan worden gelegd in gebieden die kunnen gaan overstromen. Deze terpen moeten bij de hoogste waterstand nog droog blijven en ingezaaid worden met lokale grassen- en kruidensoorten.

De vervangende burcht(plek) moet minimaal een half jaar en bij voorkeur eerder aanwezig zijn voordat er gestart wordt met het ongeschikt maken van de burcht die moet wijken. In de periode van mei tot en met november, als de jonge dieren hun burcht waar ze zijn opgegroeid moeten verlaten, is de grootste kans dat de nieuwe burcht ontdekt gaat worden. De nieuwe burcht(en) moet(en) op een afstand van maximaal 100 meter worden aangelegd. Het is aan te bevelen om in open habitat tussen de bestaande en nieuwe burcht dekking aan te bieden in de vorm van lage takkenbossen. Het moet duidelijk zijn dat de nieuwe burcht in gebruik is genomen, voordat de oude burcht wordt verwijderd. Meer richtlijnen voor het aanbrengen van een vervangende burcht is te vinden in het protocol "Konijnen uitzetten voor populatieherstel" (Dekker et al. 2022). De daar beschreven werkwijze is te vinden op [obn-konijnenprotocol.pdf](#) (natuurkennis.nl). Zie dit protocol voor de aandachtspunten bij het verplaatsen van konijnen.

Om de effectiviteit van de maatregel te kunnen waarborgen, is het van belang dat de nieuwe burcht aanwezig blijft en dat deze goed beheerd en onderhouden wordt. Het bevoegd gezag kan hier aanvullende eisen aan stellen.

6.2.3 Opheffen of voorkomen barrières

Maatregel:

Opheffen of voorkomen van de barrières voor konijnen.

Een deskundig ecooloog moet aangeven op welke wijze barrières in het landschap voor het konijn opgeheven of voorkomen kunnen worden, zodat konijnen gemakkelijker naar alternatief leefgebied kunnen gaan.

Konijnen gebruiken vaak vaste looproutes/verbindingen. Kapotte rasters, konijntunnels die onder water staan en dergelijke zorgen er vaak voor dat voorzieningen in de praktijk niet werken. Deelpopulaties moeten niet geïsoleerd van elkaar komen te liggen. Dit kan worden voorkomen door bestaande of nieuwe barrières passeerbaar te maken voor konijnen door bijvoorbeeld het aanleggen van tunnels onder wegen.

Het aanleggen van een ecoduiker of een kleinwildtunnel in plaats van een konijntunnel is ook mogelijk. Konijnen maken ook gebruik van ecoducten, als corridor of als leefgebied. De meest actuele aanwijzingen voor effectieve planning en aanleg van faunavoorzieningen staan in de Leidraad Fauna-voorzieningen (Smulders et al., 2021).

De volgende maatregelen kunnen voorkomen dat verkeer op een weg een barrière vormen:

- Wegen tussen zonsondergang en zonsopgang afsluiten voor (niet-bestemmings-) verkeer;
- Verlagen van de maximumsnelheid tussen zonsondergang en zonsopgang en deze verlaging handhaven;
- Snelheidsremmende voorzieningen aanbrengen, bijvoorbeeld drempels of wegversmallingen;
- Wegen doodlopend maken;
- Geen verticale beschoeiingen gebruiken maar zorgen dat konijnen op elke plek het water kunnen verlaten;
- Steenstort gebruiken of natuurvriendelijke oevers aan leggen;
- Bij aanleg van verticale beschoeiingen minimaal om de 50 meter een uitteedplaats realiseren;
- De werkzaamheden overdag uitvoeren en de looproutes/verbindingen voor zonsondergang, maar niet later dan 19.00 uur, weer vrij van obstakels en andere menselijke invloeden maken.

Hoofdstuk 7. Vragen of hulp nodig?

Heeft u behoefte aan een kort ecologisch advies? Neem dan contact op met de omgevingsdienst van uw gemeente. Dit is of de [RUD](#) of de [ODRU](#).

Heeft u een inhoudelijke vraag over het aanvragen van toestemming voor een flora- en fauna-activiteit? Neem dan contact met de provincie op via vergunningen@provincie-utrecht.nl of (030) 258 91 11 (vraag naar het team Vergunningverlening Natuur en Landschap). Heeft u een vraag over het indienen van een aanvraag of over de status van uw aanvraag? Neem dan contact op met het servicebureau van het team Vergunningverlening Natuur en Landschap via servicebureau@provincie-utrecht.nl of (030) 258 91 11 (vraag naar het servicebureau van het team Vergunningverlening Natuur en Landschap)

Heeft u een complexe vergunningaanvraag? Bijvoorbeeld omdat het gaat om een grootschalig en/of complex project? Vraag dan een vooroverleg bij de provincie Utrecht aan. Stuur daarvoor een e-mail naar servicebureau@provincie-utrecht.nl Geef daarin kort aan om welke werkzaamheden en locatie het gaat en welke concrete vraag u heeft. En stuur indien beschikbaar de informatie (stukken) mee die uw vraag verduidelijkt. Dan kunnen we beoordelen of het vooroverleg nodig is in uw situatie.

Bijlage 1: Literatuurlijst

Dekker J. & E. van Norren, 2021. Achteruitgang van haas en konijn sinds 1950. Oorzaken en beschermingsmogelijkheden. Rapport 2020.24. Zoogdierverseniging, Nijmegen.

Dekker, J.J.A. & J.M. Drees, 2016. Konijn, *Oryctolagus cuniculus*. In: Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J.M.B. Thissen, K.J. Canters, J.C. Buys (red.). Atlas van de Nederlandse Zoogdieren - Natuur van Nederland 12. Naturalis Biodiversity Center & EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden.

Delibes-Mateos, M., Delibes, M., Ferreras, P., & Villafuerte, R. (2008). Key role of European rabbits in the conservation of the Western Mediterranean basin hotspot. *Conservation Biology*, 22(5), 1106-1117.

Drees, J.M., 1998. Drees, J. M. Rabbits in the coastal sand dunes: weighed and counted. Proefschrift. Rijksuniversiteit Groningen.

Drees, J. M., Dekker, J. J. A., Lavazza, A., & Cappucci, L. (2007). *Voorkomen en verspreiding van rabbit haemorrhagic disease en myxomatose in Nederlandse konijnenpopulaties* (No. 2007.17). Zoogdierverseniging VZZ.

Handleiding Aanvraag vergunning Flora- en fauna-activiteit bij ruimtelijke ingrepen, Provincie Utrecht, 2024: [Handleiding - Aanvraag vergunning Flora- en fauna- activiteit bij Ruimtelijke ingrepen \(provincie-utrecht.nl\)](#)

[Jagersvereniging.nl/content/uploads/2023/03/voorjaarestellingen-bijlage-Jagersvereniging-2023.pdf](#)

Kaetze, P., J. Niedermeier & M. Massetti, 2003. *Oryctolagus cuniculus* – Europäisches Wildkaninchen. In: Niethammer, J. & F. Krapp (red.). Handbuch der Säugetieren Europas. Band 3/II: Hasentieren Lagomorpha. Aula-Verlag, Wiebelsheim.

Dekker, J., M. Moerman & M. Drees, 2022 - Werkprotocol Konijnen uitzetten voor populatieherstel [obn-konijnenprotocol.pdf \(natuurkennis.nl\)](#)

[NEM Meetprogramma Dagactieve Zoogdieren Broedvogel Monitoring Project | De Zoogdierverseniging](#)

Norren, E. van, J. Dekker en H. Limpens, 2020. Basisrapport Rode Lijst Zoogdieren 2020 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Rapport 2019.026. Zoogdierverseniging, Nijmegen.

Provincie Utrecht, domein Landelijke Leefomgeving, team Natuur en Landbouw. (2021). *Rapportage Natuur 2017-2020*. Geraadpleegd op 30 december 2021, van <https://www.provincie-utrecht.nl/sites/default/files/2021-06/Tweede%20Rapportage%20Natuur%20%282017-2020%29.pdf>.

Smulders, P.B., Wansink, D.E.H., Van der Grift, E., Nouwens, L., Hofland, A.C., 2021. Leidraad Faunavoorzieningen bij Infrastructuur. Rijkswaterstaat, Dienst Water, Verkeer en Leefomgeving, Utrecht.

[Telinstructies-nachtonderzoek.pdf \(jagersvereniging.nl\)](#)

Ter Harmsel, R., R.J. Bijlsma, E. van der Grift, N. Villing, M. van Eupen, L. Biersteker & S. Los. 2022. Staat van instandhouding haas en konijn. Rapport 3152, Wageningen Environmental Research, Wageningen Universiteit & Research, Wageningen. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-1028887>

Van Lunteren, P, 2022, Analyse dag-/nachtellingen Haas, konijn en ree, Bureau Waardenburg en Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging 2022: [Analyse dag-/nachtellingen Haas, konijn en ree, Bureau Waardenburg en Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging 2022](#).

Villafuerte, R. & Delibes-Mateos, M. 2019. *Oryctolagus cuniculus* (errata version published in 2020). The IUCN Red List of Threatened Species 2019.